

Наталія Семен

канд. наук із соц. ком.,
асист. кафедри журналістики
та засобів масової комунікації,
Національний університет
“Львівська політехніка”,
eliashevskal990@ukr.net

Катерина Тополок

студентка кафедри журналістики
та засобів масової комунікації,
Національний університет
“Львівська політехніка”

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКСИКА В МОВІ СУЧАСНИХ ВЕБ-МЕДІА (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРНЕТ-ВАРІАНТУ ГАЗЕТИ “ДЕНЬ”)

© Семен Наталія, Тополок Катерина, 2020

Актуальність дослідження інноваційної лексики на сторінках інтернет-видань сьогодні зумовлена великою кількістю і частотою її вживання. З одного боку – це позитивне явище, що демонструє інтеграцію в європейське суспільство. З іншого – надмірне використання неологізмів у текстах мас-медіа, без належного пояснення їх значення, призводить до нерозуміння змісту матеріалу. Адже не кожен читач розуміє значення використаного в тексті неологізму. Особливо це стосується старшого покоління, не всі представники якого володіють іноземною мовою чи достеменно орієнтуються в процесах науково-технічного прогресу. Відтак, відбувається викривлення інформації серед аудиторії.

У роботі розглянуто історію дослідження інноваційної лексики, проаналізовано тлумачення поняття “неологізм” різних дослідників, з’ясовано, що одне із головних джерел поширення новотворів – це засоби масової інформації. Відтак мова мас-медіа – предмет для дослідження інноваційної лексики.

Проаналізувавши чимало праць із заявленої тематики, можна стверджувати, що сучасним журналістам вкрай важливо дотримуватись балансу у використанні різноманітних нових словесних засобів та питомих українських відповідників. Адже надмір лексичних інновацій перешкоджає виконанню головного завдання журналістики – доступно інформувати найрізноманітніші верстви населення.

Проаналізовано журналістські тексти інтернет-видання “День”, популярного серед читачів, яке також активно використовує у своїх текстах неологізми. На основі аналізу матеріалів цього видання виокремлено тематичні групи новотворів. Також досліджено вмотивованість поширення інноваційної лексики у мові інтернет-видання “День”. До кожного неологізму дібрано українські відповідники, якими можна замінити новотвори.

Ключові слова: неологізм; інноваційна лексика; мова; мовлення; лексика; український відповідник; інтернет-видання; мас-медіа.

NEOLOGISMS IN MASS MEDIA LANGUAGE (USING THE EXAMPLES OF INTERNET VERSION OF NEWSPAPER “DEN”)

The relevance of research on neologisms on the pages of online publications today is determined by the large number and frequency of its use. On the one hand, it is a positive phenomenon that demonstrates integration into European society. On the other hand, overuse of neologisms in the texts of the mass media, without properly explaining their meaning, leads to misunderstanding of the material. Not every reader understands the meaning of neologism used in the text. In particular, this applies to the older generation, not all of whom speak a foreign language or are precisely guided in the processes of scientific and technological progress. Therefore, there is misrepresentation in the audience.

In this article examines the history of the study of neologisms, analyzes the interpretation of the concept of “neologism” of various researchers, and finds out that one of the main sources of distribution of neologisms is the media.

Having analyzed a lot of works on the stated subject, it can be stated that it is extremely important for modern journalists to keep a balance in the use of various new verbal means and specific Ukrainian analogs. After all, the excess of lexical innovation violates the main task of journalism – accessible to inform population.

In this article it is also analyzed journalistic texts of the internet version of newspaper “Den”, which is popular with readers and actively uses neologisms in its texts. Based on the analysis of the materials of these edition, thematic groups of tumors were distinguished. For each neologism discovered Ukrainian analogs.

Key words: neologism; language; lexicon; Ukrainian analog; web media; mass media; thematic groups of neologisms.

Постановка проблеми. Лексика української мови надзвичайно динамічна. Вона постійно розвивається та реагує на зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві. Відтак, в мовленні постійно виникають різноманітні інноваційні лексичні одиниці, що називаються неологізмами. Вони займають чільне місце у мовознавстві, адже збагачують словниковий запас та впливають на культуру мовлення населення.

Засоби масової інформації є одним із головних джерел поширення інноваційної лексики. Журналісти швидко реагують на зміни, що відбуваються у всіх сферах суспільства, це зумовлює активне використання нових слів у мові матеріалів.

Варто зазначити, що завдяки стрімкому збагаченню української мови новими поняттями тема інноваційної лексики є постійним об’єктом для багатьох досліджень. Поширення неологізмів у сучасних медіа-текстах є актуальним питанням, адже вони можуть спричиняти як позитивний, так і негативний вплив на аудиторію. З одного боку, використання неологізмів – це наближення до інтеграції з іншими мовами світу, а з іншого – викривлення змісту інформації через нерозуміння її з боку аудиторії.

Мета статті – проаналізувати вмотивованість використання інноваційної лексики в матеріалах інтернет-варіанта газети “День”.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження інноваційної лексики – процес тривалий і систематичний. Відтак, у сучасному мовознавстві й журналістикознавстві зокрема, є чимало праць, що досліджують це питання. Серед них привертають увагу дослідження О. Стишова, В. Герман, Н. Шанського, С. Алаторцевої, В. Гака, А. Байрачної.

У своїх працях ці науковці чітко окреслили поняття “неологізм”, виокремили його основні різновиди, досліджували походження інноваційної лексики та її вплив на аудиторію мас-медіа.

Однак, проаналізувавши чимало досліджень інноваційної лексики, можемо стверджувати, що науковці й досі не досягли однастайності у трактуванні поняття “неологізм” та осмисленні його особливостей.

Дослідник Н. Шанський вважає, що неологізмами можна назвати нові слова, які з’явилися через потребу називати нові предмети, а також зауважує, що важливою їх ознакою є те, що до того вони ще не були загальноживаними [1, с. 170–171].

В. Гак зараховує до однієї з головних ознак неологізму те, що нове слово вже закріплене у суспільстві та є загальноживаним [2, с. 78].

Дослідник О. Стишов розглядає термін “неологізми” як лексичні одиниці, які виникли у суспільстві, щоб позначити нові явища та поняття, зумовлені розвитком у житті, а також індивідуальними інноваціями, які поширюють автори у своїх текстах [3, с. 291].

Науковиця С. Алаторцева, яка досліджувала інноваційну лексику, вважає, що неологізмами варто називати нові лексичні одиниці мовного запасу, що є новотворами, а також ті слова, які давно не поширювалися в суспільстві, але в цей період стали знову актуальними [4, с. 77].

Відтак, всі науковці стверджують, що неологізми можна легко вирізнити з-поміж інших лексичних одиниць, адже вони наділені відтінком свіжості та новизни, тому що позначають ті поняття, які виникли недавно і ще невідомі всім.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лексична складова будь-якої мови формується протягом багатьох років. Вона відображає всі зміни, які відбуваються у різних галузях суспільства. Підтвердженням цього є те, що словниковий запас активно поповнюється новими поняттями.

Неологізми є одним із джерел збагачення мови. Поява неологізмів у лексиці – це постійний процес, який перебуває під пильною увагою вчених.

У XXI ст. варто відзначити активне поширення інноваційної лексики у мові засобів масової інформації. На нашу думку, це пов’язано з тим, що журналісти швидко реагують на зміни, які відбуваються в житті, а також безпосередньо на появу нових понять, які активно використовують в мові видань.

Активна поява неологізмів в українській мові та їх поширення стали передумовами створення класифікації новотворів. Аналізуючи статтю А. Байрачної про роль неологізмів у розвитку мовознавства, зазначимо, що в українській мові виділяють загальномовні новотвори та індивідуально-авторські [5, с. 100].

Загальномовні неологізми – це нові лексичні одиниці, або ті, якими замінюють вже старі поняття з метою їх оновити та уточнити. Головною ознакою є те, що вони поширені серед носіїв мови та виконують називну функцію [5, с. 100].

Передумовою виникнення загальномовних неологізмів є розвиток, який відбувається у суспільстві у всіх сферах життя. На нашу думку, найчастіше поява цих понять пояснюється потребою назвати предмети, явища, які з’являються.

Індивідуально-авторські новотвори – це слова, які створюють автори матеріалів і які вжито у конкретному тексті. Окрім того, що називають поняття, вони виконують емоційно-експресивну функцію, тобто відіграють роль у забезпеченні образності матеріалу [5, с. 100]. Ці новотвори активно використовувалися у творах письменників, а у наш час появу їх можемо зафіксувати і в мові видання “День”, тому наведемо приклади:

Спікеріада, прем’єріада: Проте “спікеріада” в Криму ще не почалася, хоча “прем’єріада”, як бачимо, вже стартувала (“День” від 22 жовтня 2018 р.) [8].

Оскароносець: Підсумки останнього незрідка виглядають як передбачення складу майбутніх “оскароносців” (“День” від 12 січня 2018 р.) [8].

На нашу думку, причинами виникнення індивідуально-авторських новотворів є те, що автори шукають різноманітні форми лексичних одиниць, щоб висловити свої думки виразніше та надати тексту емоційного забарвлення.

Варто зазначити, що близько десятків тисяч неологізмів поширюється через тексти журналістів впродовж року. Зауважимо, що деякі з них залишаються у вжитку, але є ті, які не використовують носії мови. Серед неологізмів понад половину становлять терміни [6, с. 6].

Проаналізувавши мову інтернет-варіанта видання “День”, можемо стверджувати, що воно активно акумулює усі найважливіші процеси сучасного суспільства, відтак, його контент наповнений неологізмами. Найпоширеніші новотвори, які використовують у текстах цієї газети, ми систематизували в тематичні групи, а також підібрали до них українські відповідники, що вже увійшли у загальнономовний обіг. Наведемо кілька прикладів цих інновацій.

1. Неологізми, що з’явилися з використанням комп’ютерної техніки та інтернету.

Бан: Не раз утрапляв під **бан**, скажімо, знаний одеський художник Олександр Ройтбурд і багато інших знаних дописувачів (“День” від 23 червня 2017 р.) [8]. Український відповідник: заборона, обмеження прав користувача інтернету [7].

Хештег: Свого роду гасло вистави – “Сенцов має бути з нами”, відповідний **хештег** запущено в соцмережах (“День” від 4 грудня 2018 р.) [8]. Український відповідник: слово, перед яким має бути символ “#” [7].

Спам: Заходи, що вживаються, спрямовані на те, щоб позбавитися від облікових записів, які автоматично генерують **спам** (“День” від 22 лютого 2018 р.) [8]. Український відповідник: масові розсилання рекламних листів людям, які не бажали їх отримувати [7].

Емодзі: Підписка також дозволить користувачам отримати доступ до розширеного списку **емодзі** (“День” від 22 червня 2018 р.) [8]. Український відповідник: емоційні смайли [7].

Троль: Публічним особистостям часто доводиться стикатися з атаками “**тролів**” (“День” від 8 червня 2018 р.) [8]. Український відповідник: провокатор [7].

На нашу думку, використання неологізмів цієї тематичної групи у текстах видання “День” доцільне, адже вони лаконічніше замінюють великі українські відповідники.

2. Неологізми, породжені розвитком культури, маскультури та моди.

Блокбастер: Новий **блокбастер** “Я, робот” (режисер – Алекс Ройаз) – про те саме (“День” від 17 серпня 2004 р.) [8]. Український відповідник: фільм, який має шалений касовий успіх [7].

Буккросинг: **Буккросинг** обласної лікарні ім. І. Мечникова поповнився на понад тисячу видань (“День” 4 квітня 2018 р.) [8]. Український відповідник: книгообіг між людьми [7].

Тренч: Весна додасть до нашого гардеробу **тренчі** (“День” від 15 вересня 2017 р.) [8]. Український відповідник: модель плаща [7].

Використання неологізмів цієї галузі у мові матеріалів інтернет-варіанта газети “День”, на нашу думку, виправдане, адже українські відповідники вважаємо не такими яскравими та лаконічними для сприйняття. Зауважимо, що ці новотвори можуть бути невідомими для загалу, тому варто, щоб автори матеріалів у дужках давали їм тлумачення.

3. Неологізми, породжені науково-технічним прогресом.

Білінг: Полегшити правоохоронним органам встановлення користувача, його персональних даних, ідентифікацію моменту реєстрації телефону, **білінг** та інше (“День” від 29 серпня 2018 р.) [8]. Український відповідник: виставлення рахунку клієнтам [7].

Фідбек: Можна залишити свій **фідбек** і відгуки за той чи інший сервіс (“День” від 23 лютого 2017 р.) [8]. Український відповідник: зворотна дія [7]

Експат: **Експат** заявив, що за п’ять років (із 2022 року) українці забудуть про ямковий ремонт (“День” від 18 вересня 2018 р.) [8]. Український відповідник: високооплачуваний фахівець; людина, яка мешкає у країні, в якій не народилася [7].

Блекаут: На відміну від багатьох повідомлень у соціальних мережах про “**блекаут**” (“День” від 26 квітня 2017 р.) [8]. Український відповідник: відключення електроенергії [7].

Наука та техніка активно розвиваються, тому і породжують велику кількість новотворів у мові. Вважаємо, що багато з них недоцільно використовувати у медіа-текстах, тому що є відповідні чіткі українські питомі слова, якими можна замінити неологізми.

4. Неологізми у соціально-економічній сфері.

Істеблїшмент: Ті ж, хто голосує, все частіше обирають партії, що борються проти **їстеблїшменту** та зазвичай висловлюють екстремістські погляди. (“День” від 21 листопада 2018 р.) [8]. Український відповідник: владні, правлячі кола, політична еліта [7].

Імплементация: Це, до речі, є стандартом Альянсу, про **імплементацию** яких дуже багато говориться в інформаційному просторі (“День” від 27 грудня 2018 р.) [8]. Український відповідник: реалізація, виконання [7].

Реімбурсация: Зараз в Україні діє пілот із впровадження системи **реімбурсації** інсулінів, коли половину його вартості оплачується з державного бюджету (“День” від 9 листопада 2018 р.) [8]. Український відповідник: відшкодування [7].

Транш: Європейський Союз перерахував Україні перший **транш** у розмірі 500 млн євро в рамках нової програми макрофінансової допомоги (“День” від 11 грудня 2018 р.) [8]. Український відповідник: кредитна частка [7].

Булінг: Рада ввела санкції за **булінг** у школах (“День” від 18 грудня, 2018 р.) [8]. Український відповідник: цькування [7].

На нашу думку, використання неологізмів у цих сферах недоцільне, адже українськими відповідниками можна вдало замінити ці поняття та поширити в текстах, щоб вони були зрозумілими для аудиторії, а також це позитивно вплине на розвиток української мови.

6. Неологізми, пов’язані з професійною діяльністю.

Айтішник: Від **айтішників** – до банківського сектору (“День” від 11 грудня 2017р.) [8]. Український відповідник: працівник сфери інформаційних технологій [7].

Спічрайтер: Зокрема, колишній **спічрайтер** Джорджа Буша Девіл Фарм назвав вчинок Трампа обурливим (“День” від 11 листопада 2018 р.) [8]. Український відповідник: людина, яка готує доповіді для промови [7].

Кліпмейкер: Успішний **кліпмейкер** і переконаний індивідуаліст Алан Бадоев володіє унікальним почуттям стилю та моди (“День” від 24 вересня 2018 р.) [8]. Український відповідник: людина, яка розробляє творче замовлення, пов’язане з відео [7].

Девелопер: **Девелопери**, які більше уваги приділяють економічній доцільності та прибутку, а не комфорту жителів і навколишньому середовищу, сприйняли зміни насторожено (“День” від 28 листопада 2018 р.) [8]. Український відповідник: розробник [7].

Щодо понять, які пов’язані з професійною діяльністю, то зауважимо, що не спостерігаємо у матеріалах інтернет-варіанта газети “День” надмірного використання неологізмів з цієї сфери. Ті новотвори, які ми зарахували до цієї групи, вважаємо легкими для сприйняття, їх виправдано поширюють журналісти.

7. Неологізми у медичній сфері.

Імуноглобулін: До закупівель включено 11 номенклатур, зокрема сироватки та **імуноглобуліни** проти дифтерії, сказу, правцю та ботулізму (“День” від 7 травня 2018 р.) [8]. Український відповідник: антитіла; особливий клас складних білків, які використовує імунна система людини [7].

Амбівалентність: **Амбівалентність** завжди була властивою українцям, і війна лише зробила виразнішими її риси в нашій ментальності (“День” від 25 серпня 2017 р.) [8]. Український відповідник: психічний стан роздвоєності [7].

Біонічний: На відміну від твердих біонічних скелетів, штани роблять з м’яких матеріалів, тому їх зручніше носити (“День” від 8 жовтня 2018 р.) [8]. Український відповідник: близький до характеристик живих організмів [7].

Бейбі-бум: В Ужгороді – **бейбі-бум** серед екзотичних тварин (“День” від 2 квітня, 2018 р.) [8]. Український відповідник: різке збільшення чисельності населення у результаті високої народжуваності за низької дитячої смертності; демографічний вибух [7].

Антидот: Відповідно до положень Конвенції така допомога може передбачати надання державам-учасникам засобів виявлення та систем сигналізації, захисного та дегазаційного обладнання та засобів дегазації, медичних **антидотів** (“День” від 16 квітня 2018 р.) [8]. Український відповідник: протиотрута [7].

Депривация: Вони замкнуті у собі, бідні на емоції, мають сильну психічну **депривацію** (“День” від 12 грудня 2018 р.) [8]. Український відповідник: відчуття недостатньої задоволеності своїх потреб [7].

Інвазія: За допомогою театралізації насильства здійснюється **інвазія** “культу смерті” в масову свідомість (“День” від 18 грудня 2018 р.) [8]. Український відповідник: зараження людини, тварин і рослин тваринними паразитами [7].

Медичні інновації, на нашу думку, не є доступними для сприйняття аудиторії. Отож, їх варто розтлумачувати для читачів, аби матеріали були зрозумілими, оскільки саме ця галузь є однією з найважливіших у суспільстві.

Висновки. Мова видань є джерелом для поширення неологізмів. Саме засоби масової інформації першими реагують на всі зміни, що відбуваються у житті суспільства, тому вони яскраво демонструють появу нових слів. Медіа сприяють активному розвитку та оновленню української мови, адже журналісти активно поширюють неологізми в своїх матеріалах. Відтак, вони повинні виважено вживати нові слова у текстах, щоб уникнути їх недоцільного вико-ристання. Вплив неологізмів на мову видань має як позитивну, так і негативну тенденцію. Позитив полягає у тому, що нові слова поповнюють словниковий запас носіїв мови, добре впливають на їхню обізнаність. Крім того, неологізми оновлюють тексти, надають їм сучасного відтінку. Завдяки використанню новотворів журналісти уникають застарілих лексичних одиниць та шаблонів.

Однак якщо не виправдано вживати нові слова, то вони тільки засмічують мову медіатекстів. Особливо негативно це позначається на розвитку української мови, адже у словниковому запасі є українські відповідники, які чітко передають поняття.

1. Гладка В. А. *Поняття “неологізм” у світлі сучасних лінгвістичних парадигм* / В. А. Гладка // *Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Сер.: Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 170–177.*

2. Гак В. Г. *Семантична структура слів як компонент семантичної структури висловлювання* // *Семантична структура слова. М.: Наука, 1971. С. 78–96.*

3. Стишов О. А. *Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія* / О. А. Стишов. К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. 392 с.

4. Косович О. В. *До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці* / О. В. Косович // *Записки з романо-германської філології. 2012. Вип. 2. С. 71–79.*

5. Байрачна А. В. *Неологізми як один із головних факторів розвитку української мови* / А. В. Байрачна // *Управління розвитком. 2014. № 12. С. 99–100.*

6. Стишов О. А. *Лексичні і стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної культури* // *Культура слова К., 1999. Вип. 52. С. 3–12.*

7. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. 1728 с.*

Інтернет-ресурси

8. “День” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk>.

References

1. Hladka V. A. *Poniattia “neolohizm” u svitli suchasnykh lnhvistychnykh paradyhm* / V. A. Hladka // *Naukovi zapysky [Natsional'noho universytetu “Ostroz'ka akademiia”]. Ser. : Filolohichna. 2009. Vyp. 11. S. 170–177.*

2. Hak V. H. *Semantychna struktura sliv iak komponent semantychnoi struktury vyslovliuvannia* // *Semantychna struktura slova. M.: Nauka, 1971. S. 78–96.*

3. Styshov O. A. *Ukrains'ka leksyka kintsia KhKh stolittia (na materialy movy zasobiv masovoi informatsii): monohrafiia* / O. A. Styshov. K. : Vyd. tsentr KNLU, 2003. – 392 s.

4. Kosovych O. V. *Do pytannia pro sut' neolohizmu v suchasnij lnhvistytsi* / O. V. Kosovych // *Zapysky z romano-hermans'koi filolohii. 2012. Vyp. 2. S. 71–79.*

5. Bajrachna A. V. *Neolohizmy iak odyn iz holovnykh faktoriv rozvytku ukrains'koi movy* / A. V. Bajrachna // *Upravlinnia rozvytkom– 2014. No. 12. S. 99–100.*

6. Styshov O. A. *Leksychni i stylistychni neolohizmy v ZMI z pohliadu movnoi kul'tury* // *Kul'tura slova. K., 1999. Vyp. 52. S. 3–12.*

7. *Velykyj tlmachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy (z dod. i dopov.) / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin': VTF “Perun”, 2005. 1728 s.*

Internet-resursy

8. “Den” [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://day.kyiv.ua/uk>.